

آمار بهداشت دست در ایران و جهان

محبوبه علیزاده

فلوشیپ پیشگیری و کنترل عفونت های بیمارستانی

بهبود و ارتقای استانداردهای مراقبت

در محیط های بیمارستانی

۱۴۰۴/۳/۱۰

میزان کلی رعایت بهداشت دست در کشورهای مختلف

طبق گزارش سازمان بهداشت جهانی، میانگین رعایت بهداشت دست در کشورهای مختلف:

- در کشورهای اروپایی بیش از ۷۰ درصد است.
- در برخی کشورهای آمریکایی نزدیک ۷۰ درصد است.
- در کشورهای آسیایی متغیر و بین ۳۰-۴۰ (۱۶-۴۶) درصد است.
- در کشورهای آفریقایی حدود ۲۰-۳۰ (۱۷-۳۷) درصد است.
- در کشورهای توسعه یافته در بخش های ویژه نوزادان، بیش از ۹۰ درصد است.
- در برخی کشورهای با درآمد کم زیر ۱۰ درصد است.

بهداشت دست در کشورهای با درآمد کم و متوسط ...

یک بررسی WHO که در سال ۱۳۹۹ منتشر شده، نشان داد که تنها ۱۵.۶ درصد از کشورهای با درآمد کم و متوسط (LMICs) یک سیستم نظارت ملی برای بهداشت دست دارند.

برخی موانع اجرای برنامه پایش بهداشت دست، شامل:

- تأمین منابع مالی کافی (بویژه جهت تهیه امکانات بهداشت دست)
- پراکندگی آموزش ضوابط IPC
- محدودیت در میکروبیولوژیست بالینی
- عدم دسترسی کافی به اپیدمیولوژیست
- ازدحام بیش از حد (فاصله کم تخت ها و نسبت پایین پرستار به بیمار)

بهداشت دست در کشورهای با درآمد کم و متوسط

- داده های موجود نشان می دهد که بیماران در بیمارستان های کشورهای با درآمد کم و متوسط حداقل ۲ برابر (تا ۲۰ برابر) بیشتر در معرض عفونت های مرتبط با مراقبت های بهداشتی قرار دارند.
- در چند بررسی در LMICs نشان داده شده که اجرای استراتژی چندوجهی WHO در زمینه بهداشت دست، بیش از دو برابر می تواند سبب ارتقای بهداشت دست شود.
- در کشورهای با درآمد کم و متوسط، نقص در اجرای پژوهش با کیفیت در مورد بهداشت دست وجود دارد. به طوری که در یک بررسی از ۱۶ تحقیق با کیفیت، تنها ۲ پژوهش مربوط به این کشورها بوده است.

بررسی میزان شستن دست کارکنان بهداشتی در بخش های ویژه بیمارستان شهید مدرس تهران

✓ در این بررسی که طی سال های ۱۳۹۸ تا ۱۳۹۹ انجام گرفت، از ۶۴۰ موقعیت پیش آمده برای بهداشت دست که پایش شده بود، در ۲۵۵ مورد هندواش و در ۲۰۲ مورد هندراب انجام شد. در ۱۱۱ مورد دستکش پوشیده شد و در ۷۱ مورد بهداشت دست رعایت نشده بود.

از بین ۵ موقعیت ضروری بهداشت دست در این بررسی، سهم هر موقعیت، شامل:

- قبل از تماس با بیمار ۲۴ درصد
- قبل از انجام اقدام آسپتیک ۱۸ درصد
- بعد از تماس با بیمار ۲۱ درصد
- بعد از تماس با محیط مجاور بیمار ۲۰ درصد
- بعد از مواجهه با مایعات بدن بیمار ۱۷ درصد

بررسی میزان رعایت بهداشت دست کارکنان درمانی در بیمارستان تأمین اجتماعی زاهدان

- این پژوهش یک مطالعه توصیفی مقطعی در سال ۱۴۰۲ بر روی شرکت کنندگان از جامعه‌ی کادر درمان (اعم از پرستار، بهیار، ماما، بیماربر، پزشکان عمومی و متخصص، کارکنان اتاق عمل، دانشجویان فیزیوتراپ و تکنسین آزمایشگاه) بر اساس چک لیست وزارت بهداشت انجام شد.
- میانگین رعایت بهداشت دست به تفکیک گروه درمانی ۶۴,۶ درصد بود.
- بیشترین میزان رعایت بهداشت دست در موقعیت بعد از تماس با مایعات بدن (۶۴,۳ درصد) و کمترین میزان رعایت مربوط به موقعیت قبل از اقدام اسپتیک (۴۴,۶ درصد) بود.
- این ارقام نشان می دهد که رعایت بهداشت دست در زمانی که کارکنان خطری را متوجه خود می دانند، نظیر بعد از تماس با مایعات بیمار و یا بعد از تماس با بیمار، از پذیرش بالاتری برخوردار است.
- در گروه فیزیوتراپ و خدمات و بیماربر، میانگین رعایت بهداشت دست پایین بود (۵۵ و ۵۹ درصد) که زنگ خطری برای این گروه محسوب شده و آموزش بیشتری را می طلبد.
- در بین گروه خدمات موارد استفاده از محلول الکلی (۲۵درصد) خیلی کمتر از رعایت بهداشت دست با آب و صابون (۷۸درصد) بود. در بین پزشکان ۹۰ درصد رعایت بهداشت دست با پایه الکلی بود.
- این مطالعه نشان داد که به طور کلی، رعایت بهداشت دست با استفاده از محلول الکلی (۵۹,۶۰٪)، بیش از شستن دست با آب و صابون (۳۵,۳۸٪) مورد پذیرش بوده است.

آگاهی، نگرش و عملکرد بهداشت دست در بین دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ارومیه

- در این مطالعه که در سال ۱۳۹۹ انجام گرفت، ۲۹۶ دانشجوی پزشکی (از مقاطع کارآموز، کارورز و رزیدنت) در بخش های مختلف بیمارستان های دانشگاهی، چک لیست و پرسشنامه بهداشت دست را پر کردند.
- میانگین میزان آگاهی از بهداشت دست ۴۷ درصد و میانگین میزان رعایت بهداشت دست ۳۹ درصد بود؛ هر دو متغیر در بین اکسترن ها بیشترین و در بین رزیدنت ها کمترین بوده است (لزوم برگزاری جلسات آموزشی در تمام مقاطع، تمرین و تکرار، تشویق و نظارت مستمر).
- کمپلیانس بهداشت دست قبل از تماس با بیمار ۲۱ و بعد از تماس ۴۷ درصد بوده است.
- کمپلیانس بهداشت دست در بخش های ویژه ۴۸، بخش های جراحی ۴۰ و بخش های داخلی ۲۷ درصد بود.

ارزیابی مداخله ای رعایت بهداشت دست با استفاده از مؤلفه های چارچوب خودارزیابی بهداشت دست سازمان بهداشت جهانی در یکی از بیمارستان های منتخب دولتی شهر اصفهان ...

- این پژوهش از نوع مداخله ای قبل و بعد است که در یکی از بیمارستان های منتخب دولتی شهر اصفهان از سال ۹۷ تا ۹۸ انجام گرفت.
- جامعه آماری شامل ۶۰۰۰ موقعیت در بین پزشکان و ۷۰۰۰ موقعیت در بین پرستاران بود. ابزار مطالعه چک لیست مشاهده گری رعایت بهداشت دست برگرفته از سازمان بهداشت جهانی بود.
- پس از محاسبه کمپلیانس بهداشت دست در پایان آبان ماه سال ۱۳۹۷ راهبردهای چند وجهی سازمان بهداشت جهانی جهت ارتقای بهداشت دست، شامل موارد **تغییر سیستم، آموزش منظم، ارزیابی و بازخورد، قرار دادن یادآور** در محل کار و برقراری فرهنگ ایمنی سازمان بکار گرفته شد.

ارزیابی مداخله ای رعایت بهداشت دست با استفاده از مؤلفه های چارچوب خودارزیابی بهداشت دست سازمان بهداشت جهانی در یکی از بیمارستان های منتخب دولتی شهر اصفهان

■ با توجه به مقایسه انجام شده در سال ۹۷ در تعداد ۳۰۰۰ موقعیت After و ۳۰۰۰ موقعیت Before در پزشکان، کمپلیانس رعایت بهداشت دست ۱۷.۲ درصد محاسبه گردید و در تعداد ۴۰۰۰ موقعیت After و ۳۰۰۰ موقعیت Before در پرستاران، کمپلیانس بهداشت دست ۱۸.۸ درصد محاسبه گردید.

■ پس از انجام مداخله در آذر ماه ۹۸ تعداد حدود ۳۰۰۰ موقعیت After و ۳۰۰۰ موقعیت Before در پزشکان سنجیده شد که کمپلیانس ۲۰.۹ درصد محاسبه گردید و در تعداد حدود ۴۰۰۰ موقعیت After و ۳۰۰۰ موقعیت Before کمپلیانس در پرستاران ۲۲.۵ درصد محاسبه گردید.

موانع شست و شوی دست از دیدگاه پرستاران، شیراز

- این مطالعه، یک مطالعه توصیفی-تحلیلی و مقطعی بود که در سال ۱۳۹۶ بر روی ۳۱۲ نفر از پرستاران شاغل در بیمارستان های عمومی-آموزشی تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی شیراز با هدف تعیین موانع شست و شوی دست از دیدگاه پرستاران انجام شد.
- ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه ای روا و پایا مشتمل بر دو بخش مشخصات دموگرافیکی و ۴۸ آیتم مربوط به موانع رعایت بهداشت دست در **چهار حیطه موانع فردی، مدیریتی، تجهیزاتی و محیطی** بود.
- نتایج نشان داد که **موانع تجهیزاتی بالاترین** میانگین $(۸۵/۲ \pm ۶۵/۰)$ و **موانع فردی پایین ترین** میانگین $(۶۲/۲ \pm ۴۶/۰)$ را کسب نمودند.

مقایسه دانش و شیوه های خود گزارشی بهداشت دست با مشاهده مستقیم در پرستاران، شیراز

- در این بررسی که در سال ۲۰۱۷ انجام گرفته، دانش و شیوه های خود گزارش دهی بهداشت دست با مشاهدات مستقیم در بین پرستاران بیمارستان نمازی شیراز مقایسه شد.
- بیشتر پرستاران بیش از ۷۵ درصد موارد بهداشت دست را خود گزارش دادند، در حالی که مشاهده مستقیم سطوح بسیار پایین تری (۳۹.۶٪) را نشان داد.
- استفاده از هندراب الکلی کمتر از حد مطلوب بود. برخی اکراه ها به دلیل دغدغه های مذهبی بود.

بررسی میزان رعایت بهداشت دست کارکنان بخش مراقبت های ویژه مرکز آموزشی، پژوهشی درمانی کامکار قم

■ این مطالعه به روش توصیفی- مقطعی بر روی تمامی کارکنان بخش ICU مرکز آموزشی، پژوهشی، درمانی کامکار قم در سال ۱۳۹۳ انجام شد. جهت جمع آوری اطلاعات از چک لیست ارسالی وزارت بهداشت (توصیه شده از سوی سازمان بهداشت جهانی) استفاده گردید.

■ در این مطالعه میانگین رعایت بهداشت دست در بخش مراقبت ویژه ۴۴.۵٪ بود و پرستاران بیشترین درصد را به خود اختصاص دادند. همچنین استفاده از محلول الکلی برای شستن دست، بیشتر از آب و صابون بود و **بیشترین میزان رعایت بهداشت دست در موقعیت بعد از مواجهه با خون و مایعات بدن بیمار** گزارش شد. کمترین میزان رعایت نیز مربوط به موقعیت قبل از تماس با بیمار بود.

آگاهی از بهداشت دست در بین کارکنان بهداشتی درمانی دو بیمارستان آموزشی مشهد

- این مطالعه تحلیلی-مقطعی در دو بیمارستان دانشگاهی مشهد طی سالهای ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۵ انجام شد.
- در مجموع ۱۶۱ نفر (شامل ۳۲ دستیار، ۹۲ پرستار و ۳۷ دستیار پرستاری) در این مطالعه شرکت کردند. پرسشنامه تهیه شده، شامل سوالاتی در زمینه راه های اصلی انتقال بیماری ها در بیمارستان، تکنیک هندراب و هندواش، بهداشت ناخن، موقعیت های بهداشت دست و ... بود.
- همه گروه های مطالعه از بهداشت دست آگاهی متوسطی داشتند. نمره ۲۱ درصد شرکت کنندگان ضعیف (کمتر از ۵۰ درصد) بود و فقط ۱۰.۶ درصد نمره دانش خوبی داشتند (یعنی نمره $\leq ۷۵\%$).
- این مطالعه اهمیت به کارگیری برنامه آموزشی چندوجهی را برای پرداختن به دانش ارائه دهندگان برجسته می کند.
- نگرش ها و باورهای مربوط به بهداشت دست و همچنین استراتژی هایی برای تغییر رفتار مانند درگیر شدن با بیمار در مداخلات بهداشت دست و تأکید بر برنامه های آموزشی بهداشت دست در دانشجویان پزشکی موضوع مهم دیگری است که باید مورد توجه جدی سیاستگذاران سلامت قرار گیرد.

میزان رعایت بهداشت دست توسط پرسنل اتاق عمل بیمارستان های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی همدان

- مطالعه بر روی تمام پرسنل اتاق عمل بیمارستان های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی همدان در سال ۱۳۹۰ صورت گرفت.
- جهت جمع آوری اطلاعات چک لیستی شامل ۱۰ مورد مربوط به تمام جنبه های رعایت بهداشت دست تیم جراحی تنظیم شد و هریک از افراد جامعه پژوهش ۴ بار در شیفیت صبح قبل از شروع جراحی و جمعاً ۲۹۶ مورد، تحت مشاهده قرار گرفتند.
- میانگین میزان رعایت بهداشت دست در حد متوسط (۵۳ درصد) بود.
- شستشوی دست با آب و صابون قبل از تماس با بیمار ۴.۴ و بعد از مراقبت از بیمار ۱۲.۵ درصد بود.
- اکثریت (۶۷.۹ درصد) حین مراقبت از بیمار دستکش می پوشیدند و میزان شستشوی دست بعد از خروج دستکش ۱۰.۸ درصد بود.

عملکرد تیم درمانی در پیشگیری از انتقال عفونت در بخش های نوزادان مراکز آموزشی و درمانی کودکان شهر رشت

- در این بررسی، در سال ۱۳۸۶ در دو مرکز درمانی، طی ۶ ماه، جامعه آماری ۱۰۴ نفر از رده های مختلف شغلی تحت پایش قرار گرفتند و اطلاعات از طریق مشاهده و پرکردن چک لیست جمع آوری شد.
- بیشترین درصد عملکرد مطلوب (۱۰۰٪) مربوط به دانشجویان پرستاری و بیشترین درصد عملکرد نامطلوب (۷۵٪) مربوط به دانشجویان پزشکی بوده است و در این میان بیشترین درصد عملکرد نسبتاً مطلوب (۵۵٪) مربوط به پرستاران بخش بوده است. در مجموع اکثریت تیم درمانی (۴۲.۳٪) در بخش نوزادان از نظر شستشوی دست ها عملکرد نامطلوب داشته اند.
- در تحقیقی مشخص گردید، بیمارانی که تخت شان نزدیک به دستشویی قرار داشت یک کاهش ۲۶ درصدی در ریسک عفونت نسبت به بقیه بیماران داشتند.

برخی آمار قابل توجه

- طبق بررسی ها، میزان آگاهی و کمپلیانس بهداشت دست در ایران تا وضعیت مطلوب فاصله دارد و اغلب در بین گروه های پرستاری بهتر از پزشکی است.
- در زمان اپیدمی کرونا، میزان رعایت بهداشت دست در محیط بیمارستان و نیز در سطح جامعه افزایش یافته بود، ولی با فروکش کردن اپیدمی این میزان از ۶۷ درصد به ۴۴ درصد در سطح بیمارستان ها رسیده است.
- در مطالعات مشاهده ای انجام شده در بیمارستان ها، کارکنان به طور متوسط از ۵ تا ۴۲ بار در هر شیفت و ۱.۷ تا ۱۵.۲ بار در هر ساعت اقدام به رعایت بهداشت دست می نمودند. تمیز نمودن دست ها از ۶.۶ ثانیه تا ۳۰ ثانیه متفاوت بوده است و طبق شواهد، شستن دست با آب و صابون معمولی به مدت ۱۵ تا ۳۰ ثانیه منجر به کاهش بار میکروبی به میزان قابل توجهی می گردد، در حالی که شستن دست به میزان کمتر از ۱۰ ثانیه در مراکز بسیار معمول و شایع است.

***THANK
YOU***

